

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, АРХЕОЛОГІЇ ТА
КРАЄЗНАВСТВА

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

ГЕРАЛЬДИКА ТА
ФАЛЕРИСТИКА

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми
Дні занять
Мова викладання
Консультації

Викладач
Контакти

бакалавр
03 Гуманітарні науки
032 Історія та археологія
Історія та археологія
4
2 рік, IV семестр
вибіркові компоненти ОП
згідно з розкладом
українська
щопонеділка 15.20–16.20, щовівторка 13.00 -
14.00 (201 кабінет, з можливістю дистанційної
роботи на платформах ZOOM та Google-class).
кандидат історичних наук, доцент
Гринь Олена Володимирівна
E-mail: elenagreen5@ukr.net
Facebook Messenger Гринь Олена

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «Геральдика та фалеристики» включений до вибірових компонентів освітньої програми підготовки бакалаврів спеціальності 032 «Історія та археологія» та є частиною блоку дисциплін, що представляють основи спеціальних галузей історичної науки, а також носить міждисциплінарний характер, маючи тісні сталі зв'язки з іншими фаховими дисциплінами.

Предметом курсу «Геральдиката фалеристика» є герби й фалероніми, історія їх виникнення та теоретичні засади сучасного стану створення гербів та нагород як особливого культурно-історичного феномену.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

- 1 геральдика
- 2 фалеристика

Мета вивчення дисципліни – вивчення світових і вітчизняних геральдичних та нагородних систем, засвоєння науково-теоретичних засадничих принципів експертизи гербів та нагород.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПШ	Компетентності
ЗК 03	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
ЗК 04	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК 06	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 09	Здатність бути критичним і самокритичним.
СК 01	Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
СК 04	Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.
СК 05	Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
СК 06	Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.
СК 09	Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.
СК 10	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Геральдика												
Тема 1. Вступ в геральдику. Теоретична геральдика	9	2				7	13	2				11
Тема 2. Походження і причини виникнення гербів	11	2	2			7	11					11
Тема 3. Складові герба	9	2				7	11					11
Тема 4. Правила опису герба і методика визначення його приналежності	13	2	4			7	11					11
Тема 5. Геральдичні символи України	15	2	6			7	15		2			13
Разом за змістовим модулем 1	57	10	12			35	61	2	2			57
Змістовий модуль 2.												

Фалеристика											
Тема 6. Фалеристика як спеціальна галузь історичної науки, спеціальна історична дисципліна та навчальний предмет. Теорія фалеристики	9	2				7	13	2			11
Тема 7. Нагородні системи країн світу	11	2	2			7	11				11
Тема 8. Нагородні системи на українських землях у X-XVII ст. Нагородні системи Московської держави, Російської імперії та Речі Посполитої XVI – початку XX ст.	11	2	2			7	11				11
Тема 9. Радянська нагородна система 1918-1991 рр.	11	2	2			7	11				11
Тема 10. Українські нагороди XX – початку XXI ст.	21	2	8			11	11	2			11
Разом за змістовим модулем 2	63	10	14			39	59	4	-		55
<i>Усього годин</i>	120	20	26			74	120	6	2		112

Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1	Походження і причини виникнення гербів	2
2	Правила опису герба і методика визначення його приналежності	2
3	Геральдичні символи України: державна геральдика, традиції козацької символіки.	2
4	Корпоративна геральдика України	2
5	Територіальна геральдика України	2
6	Презентація творчого проекту «Моделювання герба відповідно до геральдичних законів та правил»	2
Модуль 2		
7	Нагородні системи країн світу	2
8	Нагородні системи на українських землях у X – на початку XX ст.	2
9	Радянська нагородна система 1918-1991 рр.	2
10	Українські нагороди XX ст.	2

11	Нагороди незалежної України	2
12	Екскурсія до Військово-історичного музею Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського «Нагороди та відзнаки у фондах Військово-історичного музею»	2
13	Презентація проектів «Нагороди моєї родини»	2
Усього годин практичних занять		26

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

Всеволодов И.В. Беседы о фалеристике. Из истории наградных систем. Москва: «Наука», Главная редакция восточной литературы, 1990. 336 с.

Державні нагороди України. Кавалери та лауреати: Довідково-енциклопедичне видання / Уклад.: Болгов В.В., Болгов І.В. Київ: Інститут біографічних досліджень, 2006. 736 с.

Кобрин В. Б., Леонтьева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины. Москва: «Просвещение», 1984. 208 с.

Нагороди України: історія, факти, документи: у 3-х томах. Київ: «Українознавство», 1996.

Нестеренко П.В. Допоміжні історичні дисципліни. Геральдика, фалеристика: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2015. 448 с.

Нестеренко П.В. Експертиза предметів і атрибутів: геральдика, фалеристика, вексилологія, екслібристика: робоча програма / П.В.Нестеренко. Київ : ДАКККіМ, 2005.

Самойленко О.Г. Спеціальні історичні дисципліни: навчальний посібник для студентів заочної форми навчання. Ніжин, 2004.

Специальные исторические дисциплины. Учебное пособие. Київ: Издательство Киевского национального университета имени Т.Шевченко, 1997.

Табачник Д.В., Бузало В.Й., Воронін В.М. Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини. У двох книгах. Книга І. К., 2004. 480 с.

Допоміжна література:

Антонов Б. И. Императорские ордена в Санкт-Петербурге. СПб., «Глагол», 2003.

Балязин В.Н. Казакевич А.Н., Кузнецов А.А., Соболева Н.А. Символы, святыни и награды Российской державы. М., 2004. 336.

Балязин В.Н., Дуров В.А., Казакевич А.Н., Самые знаменитые награды России. М., 2000. 416с.

Винклер П.П. Очерки истории орденов и знаков отличия в России от Петра Великого до наших дней. СПб., 1899. Вып. 1

Відзнаки Президента України. Ордени, медалі, нагородна зброя. К., «Мистецтво», 1999. 168с.

Воронін В. Люди, держава, нагороди ... Нагородна система України ХХ – ХХІ століть: виникнення та розвиток в умовах політичних і соціально-економічних трансформацій держави і суспільства. Харків: Фоліо, 2013.

Гречило А. Українська міська геральдика. Київ; Львів, 1998.

Гречило А., Савчук Ю., Сварник І. Герби міст України (XIV – перша половина ХХ ст.). Київ : Брама, 2001.

Гречило А. Герби та прапори міст і сіл України. Львів, 2020. Ч. 2. 112 с.

Гречило А. Сучасні символи областей України. Київ; Львів. 2008. 48 с.

Гречило А. Українська територіальна геральдика. Львів, 2010. 2010.

Дуров В.А. Ордена Российской империи. М., 2002. 224 с.

Дуров В.А. Русские и советские боевые награды. М., 1990. 104 с.

Єремєєв І.С. Герби гетьманів України. Київ, 1998.

Карпов В. В. Фалеристичні традиції Української народної республіки. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2015. № 1. С. 178–182.

Кривцов В.Д. Аверс №5. Каталог царских и советских наград, знаков, жетонов и настольных медалей. Т.1. М., 2004. 464 с.

Кварди В., Конаржевский К. Российские императорские и царские ордена: Краткий исторический очерк, выдержки из орденских статуты и правила ношения орденов. СПб., 1901.

Колесников Г.А., Рожков А.М. Ордена и медали СССР. М., 1974.

Круковський О., Пахолко С. Українська фалеристика другої половини ХІХ – середини ХХ ст. (із фондів Львівського історичного музею). Львів: Апріорі, 2011. 120 с.

Круковський О. Українська фалеристика другої половини ХІХ – середини ХХ століть у збірках Львівського історичного музею. Український археографічний щорічник. 2012. Вип. 16-17. С. 90–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uashch_2012_16-17_10

Курылев О.П. Боевые награды Третьего Рейха: Иллюстрированная энциклопедия. М., 2005. 355 с.

Куценко А.Н. Думанский Ю.В. Звезды орденов Мира. Донецк, 2002. 383 с.

Лесли Мадоннелл. Знаки различия и боевые награды Второй мировой: Иллюстрированная энциклопедия. М., 2003. 224 с.

Лукомский В.К., Модзалевский В. Л. Малороссийский гербовник с рисунками Егора Нарбута. Київ : Либідь, 1993.

Мурашев Г.А. Титулы, чины, награды. СПб., 2001. 352 с.

Наріжний К.Г. Живий світ геральдики: тварини і рослини в державній символіці. Київ, 1997.

Нестеренко П. Тернистий шлях української фалеристики. Мистецтвознавство України. 2012. Вип. 12. С. 326–331. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Mysu_2012_12_50.pdf

Однороженко О. Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської ХІV–ХІVІ ст. Харків, 2009. 312 с.

Панченко В. Міські та містечкові герби України. Київ, 2000.

Полянська І. Ордени кінця ХVІІІ – середини ХХ століття з колекції Львівського історичного музею. Львів: Апріорі, 2013. 120 с.

Рудиченко А., Тинченко Я. Награды и знаки национальных армий и правительств. Украина. Белоруссия. Литва. Киев, 2011.

Семотюк Я. Українські військові відзнаки. Ордени, хрести, медалі та нашивки. Торонто–Київ, 1991. 51 с.

Смыслов О.С. Загадки советских наград 1918-1991 годы. М., 2005. 346 с.

Спасский И.Г. Иностранные и русские ордена до 1917 года. Ленинград, 1963.

Тарас Д.А. Боевые награды союзников Германии во II мировой войне. Минск, 2003. – 208 с.

Ульянов В.Б. Металлическая символика фашистской Германии. М., 2001. 191 с.

Ульянов В.Б. Гражданские и политические награды фашистской Германии. М., 2002. 176 с.

Шевелева Е.Н. Каталог отечественных орденов, медалей и нагрудных знаков. Л., 1962.

Шепелёв Л.Е. Титулы, мундиры и ордена Российской империи. М., 2005. 346 с.

Ярош О. Награды Британской монархии. 2005. 208 с.

Ярош О. Jus Honorum. К., 2004. 328 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Мир наград. URL: <http://www.mirnagrad.ru>
2. Українська геральдика. URL: <http://heraldy.com.ua/>
3. Українське геральдичне товариство. URL: <http://uht.org.ua/ua/>
4. Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/simvolika-ta-nagorodi/yak-pravilno-nositi-nagorodi.html>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;

- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- під час аудиторних занять додержуватися правил з техніки безпеки у навчальній аудиторії.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальний графік відвідування тощо).

Навчання з елементами дистанційної освіти можливе через мережу Інтернет за погодженням з викладачем лише у випадках поважної причини відсутності студента.

Академічна доброчесність та плагіат.

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). Підготовка завдань з використанням інформаційних джерел без посилань на них є плагіатом і несе академічну відповідальність.

Мобільні пристрої на практиці використовуються тільки з дозволу викладача.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, взаємоповаги.

Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота											Залік	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	25	100
Бали	7	7	7	7	9	7	7	7	7	10		